

BIBLIOTECA NAZIONALE
VITTORIO EMANUELE
6
36 A
1

C. SVETONII TRANQVILLI

LIBRI II.

DE INLVSTRIBVS GRAMMATICIS ET CLARIS RHETORIBVS

Cum Achillis Statij Lusitani Commentatione.

ROMAE
Ex Officina Vincentij Lucchini.
M. D. L X V.

HENRICO PRINCIPI INFANTI PORTVGALLIAE.

S. R. E. Cardinali, Legato a latere, Archiepiſcopo Oliſipponenſi.

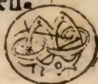
ACHILLES STATIVS. S. P. D.

IBERALITATEM non in dando ſolum, ſed in accipiendo quoq. poſitam eſſe ſapientiſsimi viri cenſuerunt, idq. omnino praeclare, atq., vt ita dicam, liberaliter. Quorum ſen-

ten-

tentiam ſic accipio, vt isdem longe liberaliores videantur ij, qui minima quaeq. multo alacrius, quam maxima, cum tribuuntur, accipiunt. Hoc autē liberalitatis genus augetur eius, qui accipit, magnitudine atq. auctoritate non minus, quam eius, qui dat, etiam tenuitate. Nec enim principibus viris, ac rerum maximarum copia ſemper affluentibus tam damus id, quod plane damus, quam eo ipſo noſtros animos, quibus nec maius, nec praeſtantius eſſe quidquā poteſt, quodammodo largimur, ac deuouemus. Huiuſmodi eſt HENRICE Princeps hoc munuſculū meum. Etenim cui mitterem, principem, quam te, maiorem non habebam, aut cui pluribus, & grauioribus de cauſſis deditus magis ac deuotus eſſe deberem.

Multe

Multa tua constant in patrem meum beneficia, multa in fratres, multa in me ipsum deniq. Nam quidquid illis benefecisti, mihi factum existimo. Deinde quae ex Italia atq. vrbe Roma litteris tuis amātissimis accito tam multa liberaliter, & prolixe pollliceris, perinde mihi grata sunt, acsi iam etiam acceperim. Postremo autem hoc ipso accipiēdo munusculo, quod supra posui, mihi quoq. plurimum tribuis. Quid enim agerem, qui nihil habebam in promptu maius,& ad te venire vacuū pudebat. Veniebam tamen in spem munus hoc me ornare atq. augere meum. Namq. vt ad te venero, aut etiam antequam ad te venio, fiet ad hoc ipsum, vt spero,munusculum haud paullo maior accessio. Vt enim natura paruos primum

fetus

fetus edit, quos alens augensq. postea grandiores efficit, sic per te nostra quoq. crescent ipsa, meaniq. hanc lucubratiunculam maiorum vigiliarum munera consequentur.

Vale.

Romæ Kal. Aprilib. M. D. LXV.

SVETONII TRANQVILLI DE INLVSTRIBVS GRAMMATICIS LIBER.

GRammatica olim Romæ ne in vſu quidem, ne dum in honore ullo erat, rudi ſcilicet, ac bellicoſa etiam tum ciuitate, nec dum magnopere liberalibus diſciplinis uacante. Initium quoq; eius mediocre extitit. Siquidem antiquiſſimi doctorum quidem et Poetæ & Oratores ſemigræci erant. Liuium & Enniũ dico, quos vtraq; lingua domi, foriſq; docuiſſe adnotũ eſt. nihil amplius quàm græce interpretabantur. Ac ſiquid latine ipſi cõpoſuiſſent, prælegebant. Nam quod nonnulli tradunt, duos libròs de litteris, ſyllabiſq; , itẽ de metris ab eodem Ennio editos, iure arguit L. Cotta non poetæ, ſed poſterioris Ennij eſſe, cuius etiam de augurandi diſciplina volumina feruntur.

HVnc, & qui ſequitur libellus, excerpta puto e Suetonij libro de Viris inluſtribus. quod imitatio diui Hieronymi facile declarat. verba in Epiſtula ad Deſideriũ sũt, Scripſi librũ de inluſtrib. uiris ab Apoſtolis uſq; ad noſtrã ætatẽ imitatus Tranquillũ Graecumq. Apolloniũ. Ac liber quidem Hieronymi de Apoſtolis doctisq. viris fuit, ut Suetonij librum eiusdem argumenti atq. ſententiæ fuiſſe neceſſe ſit. Vt autem excerpta exiſtimem, facit id quod adducitur eiusdem Suetonij in libro de Viris inluſtribus de Plinio. Verba Suetonij ſunt, Dum idem Plinius legiones in Siciliam duceret eruptione fauillarum ab Aetna eructantium præfocatus interijt anno vitæ ſuæ LVI. Non ergo de his tantum grãmaticis atq. rhetorib qui nominantur, ſed de Plinio quoq. ceterisq. librum conſcripſerat. Itaq. inluſtres viros doctos epist.

& in doctrinæ studijs excellentes vocabant.

Si quidē antiquissimi doctorū quidem & poetæ & oratores semigræci erant.) Legendū videtur, doctorū quidā. Liuium & Enniū dico, quos vtraq. lingua domi forisq. docuisse adnotum est) Docuisse, fabulas scilicet. nam si nihil amplius, quam græce interpretabantur, latine alios profecto non docebant. Adnotum, vt adprime, adfabre. Ac siquid latine ipsi composuissent, prælegebant.) In veteri impresso, præallegebant. legendum forte, præ alijs legebant. Sed legendum potius, prælegebant. nam diphthongi vocales separatæ scriptæ fuerunt ordine præpostero.

De Cratete Mallote primo grammatico in Vrbe

PRimus igitur, quantum opinamur, studium grammaticæ in Vrbem intulit Crates Mallotes Aristarchi æqualis, qui missus ad Senatum ab Attalo Rege inter secundum, ac tertium bellū Punicum sub ipsam Ennij mortem cum in regione palatij prolapsus in cloacæ foramen crus fregisset, per omne legationis simul, & valetudinis tempus plurimas ἀκροάσεις subinde fecit, assidueq; disseruit, ac nostris exemplo fuit ad imitandum. Hactenus tamen imitati, ut carmina parum adhuc diuulgata, uel defunctorum amicorum, vel siquorum aliorum probassent, diligentius retractarent, ac legendo, commentandoq; etiam ceteris nota facerent, ut C. Octauius Lampadio Næuij Punicum bellum, quod unico uolumine, & continenti scriptura expositum, diuisit in septem libros, ut postea Q. Vargūteius annaleis Ennij, quos certis diebus in magna frequentia pronuntiabat, ut Lælius, Archelaus, Vectius. Q. Philocomus Lucilij Satyras familiaris sui, quas

legisse apud Archelaum Pompeius Lenæus apud Philocomum, Valerius Cato prædicant. Instruxerunt auxeruntq; ab omni parte grammatica Lælius Lanuuinus gener Q. Aelij, Seruius Clodius uterq; eques Romanus, multiq; , ac varij & in doctrina & in Rep. usus.

De Cratete) In V.imp.hi tituli nulli fuerũt,nec in vtroq Vaticano.Qui missus ad Senatũ ab Attalo rege inter secũdũ.) desse verbũ puto, Legatus, ut sit,ab Attalo rege legatus,sed legi possit etiã illo modo. Cũ in regione palatij)in V. imp. abest in.sic Verg. qua te regione reliqui. ἀκροάσεις In V.imp.& manuscriptis latine scriptum,acroasis. sunt autẽ ἀκρόασις, & ἀκρόαμα verba τεχνικὰ Ac nostris exẽplo fuit ad imitandũ)nõ sunt in V.imp.verba,Ad imitandũ. idq.ut opinor,cõmode.Ceteris nota facerẽt)Nota facere,idest explicare,nota esse vt dicũtur ea quæ intelligũtur, Sic post de Crassitio,intima cui soli nota sua extiterint. Cõtinẽti scriptura) perpetua, nõ distincta libris ac numero. Vt Lælius, Archelaus, Vectius.Q. Philocomus Lucili satyras familiaris sui, quas legisse apud Archelaũ Læneus, apud Philocomum Valerius Cato prædicant) legendum, Vettius & Philocomus. Ac post,prædicantur,non prædicant. Instruxerunt auxeruntq. ab omni parte grammatica Lælius Lanuuinus) Legendum ut in V. imp. & manuscriptis,grammaticã L. Aelius Lanuuinus, Seruius Clodius)in V. imp. Ser. Clodius. Vsus.) non est in V. imp. legitur autẽ in manuscriptis eodẽ modo hic locus,quo in v. impresso. L. Aelius Lanuuinus gener Q. Aelij Ser. Ego coniecturam hanc faciebam, L. Aelius lanuuinus genere Q. Aelij seruus, & Clodius. Iam quod sequitur, Vterq. eques Romanus, in manuscripto altero, vno minus verbo legitur, uterq. Romanus, Vt ille quidem lanuuinus genere,vel Lanuuio fuerit oriundus, natus tamen Romæ. in veterib. autem monumentis. SER. seruũ significat. sic in hortis vaticanis, CAES. N. SER.

De Lælio Præconino siue Isilone.

L. Aelius cognomine duplici fuit, nam & Præconinus, quod pater eius præconium fecerat, uocabatur, & Isilo, quod orationes nobilissimo cuiq; scribere solebat. tantus optimatum fauor, ut Q. Metellum Numidicum in exilium comitatus sit. Seruius cum librũ soceri non dum editum fraude intercepisset; & ob hoc repudiatus pudore, ac tædio secessisset ab Vrbe, in podagræ morbum incidit, cuius impatiens ueneno sibi perũxit pedes, & enecuit ita, ut parte ea corporis quasi præmortui vixerit. post hoc magis ac magis & gratia, & cura artis increuit, ut ne clarissimi quidem uiri abstinuerint, quo minus & ipsi aliquid de ea scriberẽt. Vtq; temporibus quibusdam super .xx. celebres scholæ fuisse in Vrbe tradantur. pretia grammaticorum tanta, mercedesq; tam magnæ, ut constet Lutatium Daphnidem, quem Lenæus Melissus per cauillationem nominis πανὸς ἄγημα dicit, ducentis millibus numum Q. Catulo emptum, ac breui manumissum. L. Appuleium ab Eficio Caluino equite Ro. prædiuite quadringenis annuis conductum, multos edocuisse. Nam in prouincias quoq; grammatica penetrauerat, ac nonnulli de notissimis doctoribus peregre docuerunt, maxime in Gallia togata, inter quos Octauius Teucer, & Siscennius Iacchus, & Oppius Cares, hic quidem ad ultimam ætatẽ, & cum iam non gressu modo deficeret, sed & visu.

De Lælio Præconino Lælius) In V. imp. L. Aelius et stilo. Alij legũt & stilo. Tãtus optimatũ fauor, vt Q. Metellũ Numidicum in exilium comitatus sit) in V. imp. Tantum qui manum fautor. Legendum, Tantus quidem optimatum fautor. vel, vt in manuscriptis, tantus optimatum fautor. vel, intantumq. Metellorum fautor. Simile quiddam narrat post de Aurelio Opilio. Vt constet Lutatium Daphnidem, quem Lenæus Melissus per Cauillationẽ nominis πανὸς ἄγημα dicit) πανὸς ἄγημα idq. συμβολικῶς. fuit autem hic, opinor, finis carminis veteris poetæ itaq. insigniter stolidum ac stupidum significabat. in manuscriptis vitio scriptum, pasagasansema, vel ut in V. imp. panosagacema. Ducentis millibus nummum) In V. imp. Dcc nummum. L. Appuleium ab Eficio Caluino equite Romano) legendum videtur à Fufecio Caluino. Sed in V. imp. totus hic locus legitur, L. Appuleium ab Eficio Caluino equite Romano prædiuite quadringenis annuis conductos multos edocent; Ex quo faciebam, L. Appuleius à Fufecio Caluino equite Romano prædiuite quadringenis annuis, vel, quadringentis aureis conductus multos edocuit. Et Siscennius) In V. imp. sesceniur. Et cum iam non gressu modo deficeret) In V. imp. deficeretur, vt in manuscriptis.

De grammaticorum appellatione.

Appellatio grammaticorum græca consuetudine inualuit, sed initio litterati vocabãtur. Cornelius quoq; Nepos in libello, quo distinguit litteratum ab erudito, litteratos quidem vulgo appellari ait eos, qui aliquid diligenter, & acute, scienterq; possint aut dicere, aut scribere. Ceterum proprie sic appellandos poetarum interpretes, qui à græcis grammatici nominẽtur, eosdem litteratos uocitatos. Messalla Coruinus in quadam epistola non esse sibi dicens rem cum Furio Bi-

baculo, nec cum Sigida quidem, aut litteratore Catone. significat enim haud dubie Valerium Catonem poetã simul, grammaticumq; notissimum. Sunt qui litteratũ a litteratore distinguant, ut Græci grammaticum à grãmatista, & illum quidem absolute, hunc mediocriter doctum existiment, quorum opinionem Orbilius etiam exemplis confirmat. Nam apud maiores ait cum familia alicuius venalis produceretur, non temere quem nõ litteratum in titulo, sed litteratorem inscribi solitum esse, quasi non perfectum litteris, sed imbutum. Veteres grammatici & rhetoricam docebant, ac multorum de vtraq; arte commentarij feruntur, secundum quã consuetudinem posteriores quoq; existimo, quanquam iam discretis professionibus nihilo minus vel retinuisse, vel instituisse et ipsos quædam genera institutionum ad eloquẽtiã præparandam vt problemata, periphrases, elocutiones, ethologias, atq; alia hoc genus, ne scilicet sicci omnino, atq; aridi, pueri rhetoribus traderentur. quæ quidem omitti iam video desidia quorundam, & infantia. non enim fastidio putem. me quidem adolescentulo, repeto quendam Principem nomine, alternis diebus declamare, alternis disputare, nonnullis vero mane differere, post meridiem remoto pulpito declamare solitum. audiebam etiam memoria patrum, quosdã è grammaticis statim ludo transisse in forum, atq; in numerum præstantissimorum patronorum receptos. Clari professores, & de quibus prodi possit aliquid duntaxat à nobis, fere hi fuerunt.

CEterum proprie sic appellandos poetarum interpretes, qui a græcis grammatici nominentur, eosdem litteratos vocitatos) Cic. sic, vt Cornelius Nepos, poetarum grammaticos vocat in .i. de diuinat. nisi memoria fallor. Et illum quidem) V. imp. Ne illum quidem. legendum forte, vt illum quidem. Non temere quem) id est, aliquem. Quasi non perfectum litteris, sed imbutum) Horat. in .ii. Epist. ad Florum de puero seruo venali, litterulis græcis imbutus. In V. imp. distinctum a ceteris caput, & in manuscriptis. Remoto pulpito) E quo docebant. Horat. in. i. serm. Grammaticas ambire tribus, & pulpita dignor. Audiebam etiam memoria patrum quosdam e grammaticis statim ludo transisse in forum) V. imp. Eludendo, non, ludo. leg. è ludo. In manuscripto altero, e grammatici statim ludo, in altero, e grammatici statīg ludo,

De Sæuio Nicanore.

SAeuius Nicanor primus ad famam, dignationēq; docendo peruenit, fecitq; præter cōmentarios, quorum tamen pars maxima intercepta dicitur, satyram quoq; in qua libertinum se, ac duplici cognomine esse hoc indicat. Sæuius Nicanor Marci libertus. negabit Sæuius Posthumius idem. At M. docebit. Sunt qui tradant ob infamiam quandam eum in Sardiniam secessisse, ibiq; diem obisse.

SAtyram quoq. in quá libertinum se, ac duplici cognomine esse hoc indicat) placet lectio V. imp. In qua libertinū se duplici cognominē esse per hoc indicat. Horat. quoq. in. ii. serm. de seruo, opinor, Tamquam habeas tria nomina. Sæuius Nicanor Marci libertus, negabit sæuius postumius idē, At Marcus docebit) In V. imp Sæuius postumus ac Marcus. in manuscripto altero, Seruius post huius, in altero, seruius post hic. Ego vero versus e satyra Nicanoris hos esse putabam, itaq. constituebam, Sæuius Nicanor Marci libertus. negabit Sæuius postumius, ait idem Marcus docebit.

De Aurelio Opilio.

AVrelius Opilius Epicurei cuiusdã libertus Philosophiam primo, deinde Rhetoricam, nouissime Grãmaticam docuit, dimissa autem schola Rutilium Rufum damnatum in Asiam secutus, ibidem Smyrnæ, simulq; consenuit, composuitq; variæ eruditionis aliquot volumina, ex quibus nouem vnius corporis, qui quia scriptores, ac poetas sub clientela musarum iudicaret, non absurde & scripsisse, & fecisse se ait ex numero diuarum & appellatione. huius cognomen in plerisq; indicibus, & titulis per vnam litteram scriptum animaduerto, verum ipse id per duas effert in Parasschidæ libellis, qui inscribitur Panax.

VErum ipse per duas ecfert in parasfichi de libellis, qui inscribitur pinax.) V. imp in parasfichide libelli. leg. in parastichide, vt erat in manuscriptis, vel prostichide libelli, qui inscribitur pinax.

De M. Antonio Gniphone.

MArcus Antonius Gnipho ingenuus in Gallia natus, sed expositus, a nutritore suo manumissus, institutusq; Alexandriæ quidem, ut aliqui tradunt, in contubernio Dionysii Scithobrachionis, quod equidem non temere crediderim, cum temporum ratio vix congruat, fuisse dicitur ingenii magni, memoriæ singularis, nec minus græce, quam latine doctus. præterea comi, faciliq; natura, nec vnquam de mercedibus pactus, eoq; plura ex liberalitate discentium cõsecutus. docuit primũ in diui Iulij domo pueri adhuc,

deinde in sua priuata, docuit autem & Rhetoricā ita, vt quotidie præcepta eloquentiæ traderet. Declamaret vero non nisi nundinis. scholam eius claros quoq; viros frequentaſſe aiunt. In his M. Ciceronem etiam cum præturā fungeretur. Scripſit multa, quamuis annum ætatis quinquageſimum non exceſſerit, etſi Atteius Philologus tantū volumina de Latino ſermone reliquiſſe eum tradit. nā cætera ſcripta diſcipulorū eius eſſe nō ipſius, in quibus & ſuū alicubi reperi nomen.

HVius etiam meminit Quintilian. in 1. Sicut, inquit, Antonius Gnipho, qui robur quidem & ebur atq. etiam marmur fatetur eſſe, verum fieri vult ex his, robura, ebura, marmura. Sed expoſitus.) diſtinguendum videtur hoc loco. Nam cetera ſcripta diſcipulorum eius eſſe, non ipſius, in quib. & ſuum alicubi reperi nomen) In V. imp. reperiri, non repperi. vt repetatur, Atteius Philologus tradit, itaq. eſt in manuſcrip.

De M. Pompilio,

POmpilius Andronicus natione Syrus ſtudio Epicureæ ſectæ deſidioſior in profeſſione Grammaticæ habebatur, minusq; idoneus ad tuendam ſcholam. Itaq; cum ſe in vrbe non ſolum Antonio Gniphoni, ſed cæteris etiam deterioribus poſtponi videret, Cumas tranſiit. Ibiq; in otio vixit, & multa compoſuit, Verum adeo inops, atq; egens, vt coactus ſit, præcipuū illud opuſculū annalium elenchorum ſexdecim millibus numum cuidā vendere, quos libros Orbilius ſuppreſſos redemiſſe ſe dixit, vulgandosq; curaſſe nomine auctoris.

PRæcipuum illud opusculum annalium elenchorum sexdecim millibus nummum cuidam vendere.) placet V. imp. Annalium Ennii Elenchorum xvi. nummû. Et quæ sequuntur.

De Orbilio.

ORbilius Pupillus Beneuentanus morte parentũ vna, atq; eadem die inimicorum dolo interemptorum destitutus, primo apparituram magistratibus fecit, deinde in Macedonia Corniculo, mox equo meruit, functusq; militia, studia repetit, quæ iam deinde a puero non leuiter attigerat, ac professus diu in patria quinquagesimo demum anno Romam consule Cicerone transiit, docuitq; maiore fama, quàm emolumento. nanq; iam persenex pauperem se, & habitare sub tegulis quodam scripto fatetur. librum etiam, cui est titulus Perialogos edidit, continentem querelas, de iniurijs, quas professores negligenter ab ambitione parentum acciperent. fuit autem naturæ acerbæ non modo in antisophistas, quos omni sermone lacerauit, sed etiam in discipulos & Horatius significat plagosum eum appellans, & Domitius Marsus scribens, Siquos Orbilius ferula, scuticaq; cecidit.

At ne principum quidem virorum insectatione abstinuit, siquidem ignotus adhuc cum iudicio frequenti testimonium diceret, interrogatus à Varrone diuersæ partis aduocato, quid nam ageret, & quo artificio vteretur, Gibberosos se de sole in vmbram transferre, respõdit, quod Murena gibber erat. Vixit propè ad centesimum ætatis annum, amissa iampridem memoria, ut uersus Bibaculi docet.

Orbilius vbi nam est litterarum obliuio.
Statua eius Beneuenti ostenditur in Capitolio ad sinistrum latus marmoreo habitu sedentis ac palliati, appositis duobus scrinijs. Reliquit filium Orbilium & ipsum grammaticum professorem.

LIbrum etiam cui est titulus perialogos; edidit, continentem querellas de iniurijs. quas professores neglegēter) legendū videtur cui est titulus, αὐτιαλόγοσ. Nā αὐτία etiā querellā græce significat. Senex enim qui ab Aristotele φιλαύτιοσ dicitur, ab Horatio querulus nominatur. in V. imp. neglegente, non neglegenter. legēdū forte neglegentes. vel vt in manuscriptis, neglegentia & ambitione. Varrone) Non est in V. imp. neq. quod sequitur post, Murena.

De Atteio Philologo.

ATteius Philologus libertinus Athenis natus. hunc Capito Atteius iurisconsul. inter grammaticos rhetorem, inter rhetores grāmaticum fuisse ait. De eodem Asinius Pollio in libro quo Sallustii scripta reprehendit, vt nimia priscorum verborum affectatione oblita, ita tradit. In eam rem adiutorium ei fecit maxime quidam Atteius prætextatus nobilis grammaticus Latinus. declamantium deinde adiutor, atq; præceptor ad summam Philologus ab semet nominatus ipse ad Lælium Hermam scripsit, se in Græcis litteris magnum processum habere, & in Latinis nonnullūm. Audisse Antonium Gniphonem, eiusq; Hermam postea docuisse, præcepisse autem multis & cla

vis iuuenibus, in quibus Appio quoq; & Pulchro Claudiis fratribus. Quorum etiam comes in prouincia fuerit. Philologi appellationem assumpsisse videtur, quia sicut Eratosthenes, qui primus hoc cognomen sibi uendicauit, multiplici, variaq; doctrina censebatur, quod sane ex commentarijs eius apparet, quanquam paucissimi extent, de quorum tamen copia sic ad eundem Hermam epistola significat. Hylen nostram alijs memento commendare, quam omnis generis coegimus, uti scis, octingentos in libros. Coluit postea familiarissime C. Sallustium, et eo defuncto Asinium Pollionē, quos historiam componere aggressos, alterum breuiario rerum omnium Romanarū, ex quibus, quas vellet, eligeret, instruxit, alterum præceptis de ratione dicēdi. Quo magis miror Asinium Pollionem credidisse antiqua eum verba, & figuras solitum esse colligere Sallustio, cum sibi sciat nil aliud suadere, quam vt noto, ciuiliq;, & proprio sermone vtatur, vitetq; maxime obscuritatē Sallustii, & audaciā in translationibus.

HVnc Capito Atteius iurisconsul.) In V. imp. Hunc Capito Atteius natus iurisconsultus. legendum forte, notus iurisconsultus. quemadmodum in Vaticano altero scriptum repperi. Inter grammaticos rhetorem, inter rethores grammaticum.) Simile illud de Hermogene Rhetore, Inter senes puer, inter pueros senex. Declamantium deinde adiutor atq. preceptor.) in V. imp. verbum, adiutor, non erat, Ego legendum suspicabar, auditor, atq. præceptor, vt quos doceret, declamantes audiret. Ipse.) Distinguendum hoc loco. Ad Lælium Hermam scripsit.) in V. imp. Ad L. Hermam scripsit. quod placet. Audisse Antonium Gniphonē,

eiusq; Hermam postea docuisse.) Lego ac distinguo, Audisse Antonium Gniphonem, eiusq. F. Hermā, postea docuisse. Vt sententia fit, vsum illum præceptorib. Gniphone atq. eius filio Herma, postea præceptorem aliorum fuisse. In quibus Appio quoq. & pulchro Claudijs fratrib.) desse aliquid videtur ad distinctionem Claudior. fratrum. Sibi vendicauit) Lege, vindicauit.

De Valerio Catone,

Valerius Cato, vt nonnulli tradiderunt, Bursen cuiusdam libertus ex Gallia, ipse libello, cui est titulus indignatio, ingenuum se natum ait, & pupillum relictum, eoq; facilius licentia Syllani temporis exutum patrimonio, docuit multos, & nobileis, visusq; est peridoneus præceptor maxime ad poeticam tendentibus, vt quidem apparere vel his versiculis potest.

Cato grammaticus latina Siren
Qui solus legit, ac facit poetas.

Inscripsit præter grammaticos libellos etiam Poemata, ex quibus præcipue probantur Lydia & Diana.

Lydiæ, Ticida meminit.
Lydia doctorum maxima cura liber.

Dianæ, Cinna,
Secula permaneat nostri Diana Catonis,

Vixit ad extremam senectam, sed in summa paupe rie, & penè inopia, abditus modico Gurgustio postquā Thusculana villa creditoribus cesserat, ut auctor est Bibaculus.

Siquis forte mei domum Catonis,
Depictas minio assulas, & illos

Custodes videt hortulos Priapi,
Miratur quibus ille disciplinis,
Tantam sit sapientiam assecutus,
Quem tres calculi, & selibra farris,
Racemi duo, tegula sub vna
Ad summam prope nutriant senectam.

Et idem rursum.

Catonis modo Galle Thusculanum
Tota creditor vrbe venditabat.
Mirati sumus vnicum magistrum,
Summum Grammaticum, optimum Poetam
Omnes soluere posse quæstiones,
Vnum difficile expedire nomen.
En cor Zenodoti, en iecur Cratetis.

Visusq. est peridoneus præceptor maxime ad poeticam tendentib.) in V. imp. ad poetas tendentib. Inscripsit præter grammaticos libellos etiam poemata.) legendu videtur, non inscripsit, sed, idem scripsit, vel conscripsit. Depictas minio.) Legendum puto, Et pictas, propter ordinem. Et illos Custodes videt hortulos priapi.) Legendum, Custodis. vt ad priapum referatur. Sæpe Custos hortorum priapus a poetis dicitur. Quem tres calculi, & selibra farris.) Versus non stat, nisi dure sibi hiatum concurrentium vocalium permiserit. Et alieni sunt ab huius loci sententia calculi. Emendaram olim, Quem tres culeoli, vel, Quem tres caricula. Sed multo probabilius Gabriel Faernus, Quem tres cauliculi. Tegula sub vna.) Idem ante in Orbilio, Et habitare sub tegulis quodam scripto fatetur. Omnes soluere posse quæstiones, Vnum difficile expedire nomen.) soluere atq. expedire idem valent in quæstionibus, soluere translatu est a nodis, quamobrem etiã addidit expedire proprie. namq. soluendo qui non erant, neruo inligati domum ducebãtur.

En cor-

En cor zenodoti, en iecur Cratetis.) Iecur similiter posuit Pacuuius apud Cic. in. i. de diuin. Nam iltis qui linguā auium intellegunt plusq. exalieno iecore sapiunt, quam suo, magis audiendum quam auscultandum censeo.

De Cornelio Epicadio.

Cornelius Epicadius L. Cornelij Syllæ Dictatoris Libertus, Calatorq; sacerdotio augurali, filioq; eius Fausto gratißimus fuit. quare nunquam nō vtriusq; se libertum edidit. Librum autem, quem Sylla nouissimum de rebus suis imperfectum reliquerat, ipse suppleuit.

QVare numquam non vtriusq. se libertum edidit.) in V. imp. Quasi nunquam non. quod idem valet, quod, fere semper. sed prior lectio etiam probanda. quæ in altero erat manuscripto.

De L. Taberio.

+ *Taberius Hiera suo Hero emptus de catasta, & propter litterarum studium manumissus, docuit inter cæteros Brutum & Cassium. Sunt, qui tradant tanta eum honestate præditum, vt temporibus syllanis proscriptorum liberos gratis, & sine mercede vlla in disciplinam receperit.*

TAberius Hiera suo hero emptus de Catasta.) In V. imp. Taberius hero suo morem emptus. in qua lectione tantum muto, more. quod positum videri possit, vt a Cic. Moribus, in Orat. pro Cæcina, Placuit Cæcinæ de amicorū sententia constituere, quo die in rem præsentem veniretur, vt de fundo Cæcina morib. deduceretur. Ac post, ibi tum Cæcinam postulasse, vt morib. deductio fieret. In manuscripto

+ Staberius Eros emptus de catasta] legendum monet Iosephus Scaliger in ll. Manilium. At enim Plin. lib. 35. cap. 17. in fine. Taberium posuit.

& in doctrinæ studijs excellentes vocabant.
Si quidē antiquissimi doctorū quidem & poetæ & oratores semigræci erant.) Legendū videtur, doctorū quidā. Liuium & Enniū dico, quos vtraq. lingua domi forisq. docuisse adnotum est) Docuisse, fabulas scilicet. nam si nihil amplius, quam græce interpretabantur, latine alios profecto non docebant. Adnotum, vt adprime, adfabre. Ac siquid latine ipsi composuissent, prælegebant.) In veteri impresso, præallegebant. legendum forte, præ alijs legebant. Sed legendum potius, prælegebant. nam diphthongi vocales separatæ scriptæ fuerunt ordine præpostero.

De Cratete Mallote primo grammatico in Vrbe

PRimus igitur, quantum opinamur, studium grammaticæ in Vrbem intulit Crates Mallotes Aristarchi æqualis, qui missus ad Senatum ab Attalo Rege inter secundum, ac tertium bellū Punicum sub ipsam Ennij mortem cum in regione palatij prolapsus in cloacæ foramen crus fregisset, per omne legationis simul, & valetudinis tempus plurimas ἀκροάσεις subinde fecit, assidueq; disseruit, ac nostris exemplo fuit ad imitandum. Hactenus tamen imitati, ut carmina parum adhuc diuulgata, uel defunctorum amicorum, vel siquorum aliorum probassent, diligentius retractarent, ac legendo, commentandoq; etiam ceteris nota facerent, ut C. Octauius Lampadio Næuij Punicum bellum, quod unico uolumine, & continenti scriptura expositum, diuisit in septem libros, ut postea Q. Vargūteius annaleis Ennij, quos certis diebus in magna frequentia pronuntiabat, ut Lælius, Archelaus, Vectius. Q. Philocomus Lucilij Satyras familiaris sui, quas

legisse apud Archelaum Pompeius Lenæus apud Philocomum, Valerius Cato prædicant. Instruxerunt auxeruntq; ab omni parte grammatica Lælius Lanuuinus gener Q. Aelij, Seruius Clodius uterq; eques Romanus, multiq; , ac varij & in doctrina & in Rep. usus.

De Cratete) In V. imp. hi tituli nulli fuerũt, nec in vtroq; Vaticano. Qui missus ad Senatũ ab Attalo rege inter secũdũ.) desse verbũ puto, Legatus, ut sit, ab Attalo rege legatus, sed legi possit etiã illo modo. Cũ in regione palatij) in V. imp. abest in. sic Verg. qua te regione reliqui. ἀκροάσεις In V. imp. & manuscriptis latine scriptum, acroasis. sunt autẽ ἀκρόασις, & ἀκρόαμα verba τεχνικὰ Ac nostris exẽplo fuit ad imitandũ) nõ sunt in V. imp. verba, Ad imitandũ. idq. ut opinor, cõmode. Ceteris nota facerẽt) Nota facere, idest explicare, nota esse vt dicũtur ea quæ intelligũtur, Sic post de Crassitio, intima cui soli nota sua extiterint. Cõtinẽti scriptura) perpetua, nõ distincta libris ac numero. Vt Lælius, Archelaus, Vectius. Q. Philocomus Lucili satyras familiaris sui, quas legisse apud Archelaũ Læneus, apud Philocomum Valerius Cato prædicant) legendum, Vettius & Philocomus. Ac post, prædicantur, non prædicant. Instruxerunt auxeruntq. ab omni parte grammatica Lælius Lanuuinus) Legendum ut in V. imp. & manuscriptis, grammaticã L. Aelius Lanuuinus, Seruius Clodius) in V. imp. Ser. Clodius. Vsus.) non est in V. imp. legitur autẽ in manuscriptis eodẽ modo hic locus, quo in v. impresso. L. Aelius Lanuuinus gener Q. Aelij Ser. Ego coniecturam hanc faciebam, L. Aelius lanuuinus genere Q. Aelij seruus, & Clodius. Iam quod sequitur, Vterq. eques Romanus, in manuscripto altero, vno minus verbo legitur, uterq. Romanus, Vt ille quidem lanuuinus genere, vel Lanuuio fuerit oriundus, natus tamen Romæ. in veterib. autem monumentis. SER. seruũ significat. sic in hortis vaticanis, CAES. N. SER.

De Lælio Præconino siue Istilone.

L. Aelius cognomine duplici fuit, nam & Præconinus, quod pater eius præconium fecerat, uocabatur, & Istilo, quod orationes nobilissimo cuiq; scribere solebat. tantus optimatum fauor, ut Q. Metellum Numidicum in exilium comitatus sit. Seruius cum librũ soceri non dum editum fraude intercepisset; & ob hoc repudiatus pudore, ac tædio secessisset ab Vrbe, in podagræ morbum incidit, cuius impatiens ueneno sibi perũxit pedes, & enecuit ita, ut parte ea corporis quasi præmortui vixerit. post hoc magis ac magis & gratia, & cura artis increuit, ut ne clarissimi quidem uiri abstinuerint, quo minus & ipsi aliquid de ea scriberẽt. Vtq; temporibus quibusdam super .xx. celebres scholæ fuisse in Vrbe tradantur: pretia grammaticorum tanta, mercedesq; tam magnæ, ut constet Lutatium Daphnidem, quem Lenæus Melissus per cauillationem nominis πανὸς ἄγημα dicit, ducentis millibus numum Q. Catulo emptum, ac breui manumissum. L. Appuleium ab Eficio Caluino equite Ro. prædiuite quadringenis annuis conductum, multos edocuisse. Nam in prouincias quoq; grammatica penetrauerat, ac nonnulli de notissimis doctoribus peregre docuerunt, maxime in Gallia togata, inter quos Octauius Teucer, & Siscennius Iacchus, & Oppius Cares, hic quidem ad ultimam ætatẽ, & cum iam non gressu modo deficeret, sed & visu.

De L. Ælio Præconino Lælius) In V. imp. L. Aelius et Stilo: Alij legũt & stilo. Tãtus optimatũ fauor, vt Q. Metellũ Numidicum in exilium comitatus sit) in V. imp. Tantum qui manum fautor. Legendum, Tantus quidem optimatum fautor. vel, vt in manuscriptis, tantus optimatum fautor. vel, intantumq. Metellorum fautor. Simile quiddam narrat post de Aurelio Opilio. Vt constet Lutatium Daphnidem, quem Lenæus Melissus per Cauillationẽ nominis πανὸ σ ἀ γημα dicit) πανὸ σ ἀ γημα idq. συμβολικῶσ. fuit autem hic, opinor, finis carminis veteris poetæ itaq. insigniter stolidum, ac stupidum significabat. in manuscriptis vitio scriptum, pãsagasansema, vel ut in V. imp. panosagacema. Ducentis millibus nummum) In V. imp. Dcc nummum. L. Appuleium ab Eficio Caluino equite Romano) legendum videtur à Fufecio Caluino. Sed in V. imp. totus hic locus legitur, L. Appuleium ab Eficio Caluino equite Romano prædiuite quadringenis annuis conductos multos edocenti Ex quo faciebam, L. Appuleius à Fufecio Caluino equite Romano prædiuite quadringenis annuis, vel, quadringentis aureis conductus multos edocuit. Et Siscennius) In V. imp. sescenius. Et cum iam non gressu modo deficeret) In V. imp. deficerẽtur, vt in manuscriptis.

De grammaticorum appellatione.

Appellatio grammaticorum græca consuetudine inualuit, sed initio litterati vocabãtur. Cornelius quoq; Nepos in libello, quo distinguit litteratum ab erudito, litteratos quidem vulgo appellari ait eos, qui aliquid diligenter, & acute, scienterq; possint aut dicere, aut scribere. Ceterum proprie sic appellandos poetarum interpretes, qui à græcis grammatici nominentur, eosdem litteratos uocitatos. Messalla Coruinus in quadam epistola non esse sibi dicens rem cum Furio Bi-

baculo, nec cum Sigida quidem, aut litteratore Catone. significat enim haud dubie Valerium Catonem poetã simul, grammaticumq; notissimum. Sunt qui litteratũ a litteratore distinguant, ut Græci grammaticum à grãmatista, & illum quidem absolute, hunc mediocriter doctum existiment, quorum opinionem Orbilius etiam exemplis confirmat. Nam apud maiores ait cum familia alicuius venalis produceretur, non temere quem nõ litteratum in titulo, sed litteratorem inscribi solitum esse, quasi non perfectum litteris, sed imbutum. Veteres grammatici & rhetoricam docebant, ac multorum de vtraq; arte commentarij feruntur, secundum quã consuetudinem posteriores quoq; existimo, quanquam iam discretis professionibus nihilo minus vel retinuisse, vel instituisse et ipsos quædam genera institutionum ad eloquẽtiã præparandam vt problemata, periphrases, elocutiones, ethologias, atq; alia hoc genus, ne scilicet sicci omnino, atq; aridi, pueri rhetoribus traderentur. quæ quidem omitti iam video desidia quorundam, & infantia. non enim fastidio putem. me quidem adolescentulo, repeto quendam Principem nomine, alternis diebus declamare, alternis disputare, nonnullis vero mane disserere, post meridiem remoto pulpito declamare solitum. audiebam etiam memoria patrum, quosdã è grammaticis statim ludo transisse in forum, atq; in numerum præstantissimorum patronorum receptos. Clari professores, & de quibus prodi possit aliquid duntaxat à nobis, fere hi fuerunt.

CEterum proprie sic appellandos poetarum interpretes,) qui a græcis grammatici nominentur,eosdem litteratos vocitatos) Cic. sic, vt Cornelius Nepos, poetarum grammaticos vocat in .i. de diuinat. nisi memoria fallor. Et illum quidem) V. imp. Ne illum quidem. legendum forte, vt illum quidem. Non temere quem) id est, aliquem. Quasi non perfectum litteris,sed imbutum) Horat. in .ii. Epist. ad Florum de puero seruo venali,litterulis græcis imbutus. In V.imp. distinctum a ceteris caput, & in manuscriptis.Remoto pulpito) E quo docebant. Horat. in. i. serm. Grammaticas ambire tribus,& pulpita dignor. Audiebam etiam memoria patrum quosdam e grammaticis statim ludo transisse in forum) V.imp. Eludendo, non, ludo. leg. è ludo. In manuscripto altero,e grammatici statim ludo,in altero,e grammatici statĝ ludo,

De Sæuio Nicanore.

SAeuius Nicanor primus ad famam, dignationeq; docendo peruenit, fecitq; præter cõmentarios, quorum tamen pars maxima intercepta dicitur, satyram quoq; in qua libertinum se, ac duplici cognomine esse hoc indicat. Sæuius Nicanor Marci libertus. negabit Sæuius Posthumius idem. At M.docebit. Sunt qui tradant ob infamiam quandam eum in Sardiniam secessisse,ibiq; diem obisse.

SAtyram quoq. in quá libertinum se,ac duplici cognomine esse hoc indicat) placet lectio V. imp. In qua libertinũ se duplici cognominẽ esse per hoc indicat Horat quoq. in. ii. serm. de seruo, opinor,Tamquam habeas tria nomina. Sæuius Nicanor Marci libertus, negabit sæuius postumius idẽ,At Marcus docebit)In V. imp Sæuius postumus ac Marcus. in manuscripto altero,Seruius post huius,in altero, seruius post hic.Ego vero versus e satyra Nicanoris hos esse putabam,itaq.constituebam,Sæuius Nicanor Marci libertus. negabit Sæuius postumius, ast idem Marcus docebit.

De Aurelio Opilio.

AVrelius Opilius Epicurei cuiusdã libertus Philosophiam primo, deinde Rhetoricam, nouissime Grãmaticam docuit, dimissa autem schola Rutilium Rufum damnatum in Asiam secutus, ibidem Smyrnæ, simulq; consenuit, composuitq; variæ eruditionis aliquot volumina, ex quibus nouem vnius corporis, qui quia scriptores, ac poetas sub clientela musarum iudicaret, non absurde & scripsisse, & fecisse se ait ex numero diuarum & appellatione. huius cognomen in plerisq; indicibus, & titulis per vnam litteram scriptum animaduerto, verum ipse id per duas effert in Parasschidæ libellis, qui inscribitur Panax.

VErum ipse per duas ecfert in paraſſichi de libellis, qui inſcribitur pinax.) V. imp in paraſſichide libelli. leg. in paraſtichide, vt erat in manuſcriptis, vel proſtichide libelli, qui inſcribitur pinax.

De M. Antonio Gniphone.

MArcus Antonius Gnipho ingenuus in Gallia natus, sed expositus, à nutritore suo manumissus, institutusq; Alexandriæ quidem, ut aliqui tradunt, in contubernio Dionysii Scithobrachionis, quod equidem non temere crediderim, cum temporum ratio vix congruat, fuisse dicitur ingenij magni, memoriæ singularis, nec minus græce, quam latine doctus. præterea comi, faciliq; natura, nec vnquam de mercedibus pactus, eoq; plura ex liberalitate discentium cõsecutus. docuit primũ in diui Iulij domo pueri adhuc,

deinde in sua priuata, docuit autem & Rhetoricā ita, vt quotidie præcepta eloquentiæ traderet. Declamaret vero non nisi nundinis. scholam eius claros quoq; viros frequentaße aiunt. In his M. Ciceronem etiam cum prætura fungeretur. Scripsit multa, quamuis annum ætatis quinquagesimum non excesserit, etsi Atteius Philologus tantū volumina de Latino sermone reliquiße eum tradit. nā cætera scripta discipulorū eius eße nō ipsius, in quibus & suū alicubi reperi nomen.

HVius etiam meminit Quintilian. in 1. Sicut, inquit, Antonius Gnipho, qui robur quidem & ebur atq. etiam marmur fatetur esse, verum fieri vult ex his, robura, ebura, marmura. Sed expositus.) distinguendum videtur hoc loco. Nam cetera scripta discipulorum eius esse, non ipsius, in quib. & suum alicubi reperi nomen) In V. imp. reperiri, non repperi. vt repetatur, Atteius Philologus tradit, itaq. est in manuscrip.

De M. Pompilio,

POmpilius Andronicus natione Syrus studio Epicureæ sectæ desidiosior in professione Grammaticæ habebatur, minusq; idoneus ad tuendam scholam. Itaq; cum se in urbe non solum Antonio Gniphoni, sed cæteris etiam deterioribus postponi videret, Cumas transiit. Ibiq; in otio vixit, & multa composuit. Verum adeo inops, atq; egens, vt coactus sit, præcipuū illud opusculum annalium elenchorum sexdecim millibus numum cuidā vendere, quos libros Orbilius suppressos redemiße se dixit, vulgandosq; curaße nomine auctoris.

PRæcipuum illud opusculum annalium elenchorum sexdecim millibus nummum cuidam vendere.) placet V. imp. Annalium Ennii Elenchorum xvi. nummũ. Et quæ sequuntur.

De Orbilio.

ORbilius Pupillus Beneuentanus morte parentũ vna, atq; eadem die inimicorum dolo interemptorum destitutus, primo apparituram magistratibus fecit, deinde in Macedonia Corniculo, mox equo meruit, functusq; militia, studia repetit, quæ iam deinde a puero non leuiter attigerat, ac professus diu in patria quinquagesimo demum anno Romam consule Cicerone transiit, docuitq; maiore fama, quàm emolumento. nanq; iam persenex pauperem se, & habitare sub tegulis quodam scripto fatetur. librum etiam, cui est titulus Perialogos edidit, continentem querelas, de iniurÿs, quas professores negligenter ab ambitione parentum acciperent. fuit autem naturæ acerbæ non modo in antisophistas, quos omni sermone lacerauit, sed etiam in discipulos & Horatius significat plagosum eum appellans, & Domitius Marsus scribens, Siquos Orbilius ferula, scuticaq; cecidit.

At ne principum quidem virorum insectatione abstinuit, siquidem ignotus adhuc cum iudicio frequenti testimonium diceret, interrogatus à Varrone diuersæ partis aduocato, quid nam ageret, & quo artificio vteretur, Gibberosos se de sole in vmbram transferre, respõdit, quod Murena gibber erat. Vixit propè ad centesimum ætatis annum, amissa iampridem memoria, ut uersus Bibaculi docet.

Orbilius vbi nam est litterarum obliuio.
Statua eius Beneuenti ostenditur in Capitolio ad sinistrum latus marmoreo habitu sedentis ac palliati, appositis duobus scriniis. Reliquit filium Orbilium & ipsum grammaticum professorem.

LIbrum etiam cui est titulus perialogos; edidit, continentem querellas de iniuriis. quas professores neglegēter) legendū videtur cui est titulus, αὐτιαλόγοσ. Nā αὐτία etiā querellā græce significat. Senex enim qui ab Aristotele φιλαίτιοσ dicitur, ab Horatio querulus nominatur. in V. imp. neglegente, non neglegenter. legēdū forte neglegentes. vel vt in manuscriptis, neglegentia & ambitione. Varrone) Non est In V. imp. neq. quod sequitur post, Murena.

De Atteio Philologo.

ATteius Philologus libertinus Athenis natus. hunc Capito Atteius iurisconsul. inter grammaticos rhetorem, inter rhetores grāmaticum fuisse ait. De eodem Asinius Pollio in libro quo Sallustii scripta reprehendit, vt nimia priscorum verborum affectatione oblita, ita tradit. In eam rem adiutorium ei fecit maxime quidam Atteius prætextatus nobilis grammaticus Latinus. declamantium deinde adiutor, atq; præceptor ad summam Philologus ab semet nominatus ipse ad Lælium Hermam scripsit, se in Græcis litteris magnum processum habere, & in Latinis nonnullūm. Audisse Antonium Gniphonem, eiusq; Hermam postea docuisse, præcepisse autem multis & cla

ris iuuenibus,in quibus Appio quoq; & Pulchro Claudijs fratribus. Quorum etiam comes in prouincia fuerit. Philologi appellationem assumpsisse videtur, quia sicut Eratosthenes, qui primus hoc cognomen sibi uendicauit, multiplici, variaq; doctrina censebatur, quod sane ex commentarijs eius apparet, quanquam paucissimi extent, de quorum tamen copia sic ad eundem Hermam epistola significat. Hylen nostram alijs memento commendare, quam omnis generis coegimus, uti scis, octingentos in libros. Coluit postea familiarissime C.Sallustium,et eo defuncto Asinium Pollionē, quos historiam componere aggressos, alterum breuiario rerum omnium Romanarū,ex quibus, quas vellet, eligeret, instruxit, alterum præceptis de ratione dicēdi. Quo magis miror Asinium Pollionem credidisse antiqua eum verba, & figuras solitum esse colligere Sallustio, cum sibi sciat nil aliud suadere, quam vt noto, ciuiliq;, & proprio sermone vtatur, vitetq; maxime obscuritatē Sallustii, & audaciā in translationibus.

HVnc Capito Atteius iurisconsul.) In V. imp. Hunc Capito Atteius natus iurisconsultus. legendum forte, notus iurisconsultus. quemadmodum in Vaticano altero scriptum repperi. Inter grammaticos rhetorem, inter rethores grammaticum.) Simile illud de Hermogene Rhetore, Inter senes puer, inter pueros senex. Declamantium deinde adiutor atq. preceptor.) in V. imp. verbum, adiutor,non erat, Ego legendum suspicabar, auditor, atq. præceptor, vt quos doceret, declamantes audiret. Ipse.) Distinguendum hoc loco. Ad Lælium Hermam scripsit.) in V. imp. Ad L. Hermam scripsit. quod placet. Audisse Antonium Guiphonē,

eiusq; Hermam postea docuisse.) Lego ac distinguo, Audisse Antonium Gniphonem, eiusq. F. Hermã, postea docuisse. Vt sententia fit, vsum illum præceptorib. Gniphone atq. eius filio Herma, postea præceptorem aliorum fuisse. In quibus Appio quoq. & pulchro Claudijs fratrib.) desse aliquid videtur ad distinctionem Claudior. fratrum. Sibi vendicauit) Lege, vindicauit.

De Valerio Catone,

Valerius Cato, vt nonnulli tradiderunt, Burseni cuiusdam libertus ex Gallia, ipse libello, cui est titulus indignatio, ingenuum se natum ait, & pupillum relictum, eoq; facilius licentia Syllani temporis exutum patrimonio, docuit multos, & nobileis, visusq; est peridoneus præceptor maxime ad poeticam tendentibus, vt quidem apparere vel his versiculis potest.

Cato grammaticus latina Siren
Qui solus legit, ac facit poetas.

Inscripsit præter grammaticos libellos etiam Poemata, ex quibus præcipue probantur Lydia & Diana.

Lydiæ, Ticida meminit.
Lydia doctorum maxima cura liber.
Dianæ, Cinna,
Secula permaneat nostri Diana Catonis,

Vixit ad extremam senectam, sed in summa paupe rie, & penè inopia, abditus modico Gurgustio postquã Thusculana villa creditoribus cesserat, ut auctor est Bibaculus.

Siquis forte mei domum Catonis,
Depictas minio assulas, & illos

Eñ cor zenodoti, en iecur Cratetis.) Iecur ſimiliter poſuit Pacuuius apud Cic. in. i. de diuin. Nam iſtis qui linguã auium intellegunt plusq. exalieno iecore ſapiunt, quam ſuo, magis audiendum quam auſcultandum cenſeo.

De Cornelio Epicadio.

Cornelius Epicadius L. Cornelij Syllæ Dictatoris Libertus, Calatorq; ſacerdotio augurali, filioq; eius Fauſto gratiſſimus fuit. quare nunquam nõ vtriusq; ſe libertum edidit. Librum autem, quem Sylla nouiſſimum de rebus ſuis imperfectum reliquerat, ipſe ſuppleuit.

QVare numquam non vtriuſq. ſe libertum edidit.) in V. imp. Quaſi nunquam non. quod idem valet, quod, ſere ſemper. ſed prior lectio etiam probanda. quæ in altero erat manuſcripto.

De L. Taberio.

+ *Taberius Hiera ſuo Hero emptus de cataſta, & propter litterarum ſtudium manumiſſus, docuit inter cæteros Brutum & Caſſium. Sunt, qui tradant tanta eum honeſtate præditum, vt temporibus ſyllanis proſcriptorum liberos gratis, & ſine mercede vlla in diſciplinam receperit.*

TAberius Hiera ſuo hero emptus de Cataſta.) In V. imp. Taberius hero ſuo morem emptus. inqua lectione tantum muto, more. quod poſitum videri poſſit, vt a Cic. Moribus, in Orat. pro Cæcina, Placuit Cæcinæ de amicorũ ſententia conſtituere, quo die in rem præſentem veniretur, vt de fundo Cæcina morib. deduceretur. Ac poſt, ibi tum Cæcinam poſtulaſſe, vt morib. deductio fieret. In manuſcripto

+ Staberius Eros emptus de catasta] legendū monet Iosephus Scaliger in ll. Manilii. At enim Pl. lib. 35. cap. 17. in fine. Taberium posuit.

altero legitur, Staberius hero suo Metre emptus de catasta. in altero, Straberius nametra epturus. ex quo faciebam, N. M. C. vt sit nummorum millibus Centum.

De Curtio Nicia.

CVrtius Nitia hæsit Cn. Pompeio, & C. Memmio, sed cum codicillos Memmi ad Pompeij vxorem de stupro pertulisset, proditus ab ea Pompeium offendit, domoq; ei interdictum est. fuit & M. Ciceronis familiaris, in cuius epistola ad Dolabellam hæc de eo legimus. Omnino mihi literæ magis sunt expetendæ à te, quàm à me tibi. Nihil enim Romæ geritur, quod te putem scire curare, nisi forte scire vis, me inter Niciam nostrum, & Vidium iudicem esse. profert alter opinor, duobus versiculis expensum Niciæ, alter Aristarchus hos ὀβελίζει. Ego tanquam Criticus antiquus iudicaturus sum, Vtrum sint τοῦ ποιητοῦ, an παρεμβεβλημένοι. Item ad Atticũ, De Nicia quod scribis, si ita me haberem, ut eius humanitate frui possem, in primis vellem illum mecum habere, sed mihi solitudo, & recessus prouincia est, quod quia ferebat Sicca, eò magis illum desidero. Præterea nosti Niciæ nostri imbecillitatem, mollitiem, consuetudinem victus. Cur ego illi molestus esse velim, cum mihi ille iucundus esse non possit? Voluntas tamen eius mihi grata est. Huius de Lucilio libros etiam satyra comprobat.

CVrtius Nicia.) In V. imp Hirtius Nicia. Omnino mihi) Pauciora leguntur in V. imp. hæc scilicet, Nihil Ro

mæ geritur, quod te putem ſcire curare, niſi forte ſcire vis me inter Niciam noſtrum, & Vidium iudicem eſſe. profert alter duob. verſiculis, Et quæ ſequuntur. Item ad Atticum de Hicia.) Legendum, de Nicia. In V. imp. de Hirtio. Epiſt. Cic. in xii. ad Atticum, cuius initium, ſcripſit ad me diligenter Sicca. Cur ego illi) probabiliter etiam in V. imp. Cur ergo illi. Huius de Lucilio libros etiam ſatyra comprobat.) Mendoſe, opinor, ſic legitur. emendabam, Eiusdem Lucilij libros etiam ſatyra comprobat. Vel Huius de Lucilio libros etiam Santra comprobat. Santræ Quintilianus, & Nonius Marcellus in verbo Bacchari, meminerunt.

De Lenæo.

Lenæus Pompeij Magni libertus, & penè omnium expeditionum comes, defuncto eo, filijsq; eius ſchola ſe ſuſtentauit, docuitq; in Carinis ad Telluris ædem, in qua regione Pompeiorum domus fuerat. Ac tanto amore erga patroni memoriam extitit, vt Salluſtium hiſtoricum, quod eum oris improbi, animo inuerecundo ſcripſiſſet, acerbiſſima ſatyra lacerauerit, Laſtaurum, & Lurconem, & Nebulonem, Popinonemq; appellans, & vita, ſcriptisq; monſtroſum, præterea priſcorum, Catoniſq; verborum ineruditiſſimum furem. Traditur autem puer adhuc catbenis ſubreptus refugiſſe in patriam, perceptisq; liberalibus diſciplinis, pretium domino ſuo rettuliſſe. Verum ob ingenium atq; doctrinam gratis manumiſſus.

QVod eum oris improbi, animo inuerecũdo ſcripſiſſet) V. imp. Quod eum oris probum. in altero manuſcripto, oris probi. Legebam, ore probo, vel, quod eum ore in

probo. illud enim os probum Pompei valde commendatur. Lastaurum) Græco verbo. Præterea priscorum, Catonisq, verborum ineruditissimum furem.) Probior lectio V. imp. præterea priscorum Catonis verborum, &c. Pretium domino suo rettulisse.) In V. imp. vt in manuscriptis, pretium suum rettulisse. Emendabam, pretium sui rettulisse. nam, Domino, addititium videtur.

DE Q. CAECILIO.

Q. *Cæcilius Epeirota Tusculi natus libertus Attici Satrij equitis Ro. ad quem sunt Ciceronis epistolæ, cum filiam patroni nuptam M. Agrippæ doceret, suspectus in ea, & ob hoc remotus ad Cornelium Gallum se contulit, vixitq; vna familiarissime, quod ipsi Gallo inter grauissima crimina ab Augusto obijcitur. Post deinde damnationem, mortemq; Galli scholam aperuit, sed ita vt paucis & tantum adolescentibus præciperet. prætextato nemini, nisi si cuius parenti hoc officium negare non posset. Primus dicitur latine ex tempore disputasse, primusq; Virgilium, & alios Poetas nouos perlegere cepisse, quod etiam Domitij Marsi versiculus indicat.*
Epeirota tenellorum nutricula vatum.

Attici satrij.) V. imp. sarti, non satrij. Suspectus in ea.) Legendum forte, in eo. post deinde damnationem.) in V. imp. postinde, vno verbo, quod accusandi casum regat. Et alios poetas nouos perlegere coepisse.) Lego, prælegere, non perlegere, vt in manuscriptis erat.

DE VERRIO FLACCO.

VErrius Flaccus libertinus docendi genere maxime inclaruit. namq; ad exercitanda discentiũ ingenia, æqualeis inter se committere solebat, proposita non solum materia, quam scriberent, sed et præmio, quod victor auferret. id erat liber aliquis antiquus, pulcher, aut rarior, quare ab Augusto quoq; nepotibus eius præceptor electus, transiit in palatium cum tota schola. Verum vt neq; amplius posthac discipulum reciperet. Docuitq; in atrio Catilinæ domus, quæ pars palatij tunc erat, & sextertia centena in annum accepit. decessit ætatis exactæ sub Tiberio. Statuam habet Præneste in inferiore fori parte contra hemicyclum, in quo fastos à se ordinatos, & marmoreo parieti incisos publicaret.

VErum vt neq. amplius post hac discipulum reciperet.) Lego, vt nequem amplius In atrio Catilinæ domus) vno in manuscripto, catulinæ, vt catuli domus fuerit. fuit enim domus Q. Catuli regione x. in qua palatium. alia eiusdem regione V. Sestertia centena.) In V. imp. centena Sestertia. Statuam habet prænelle in inferiore fori parte.) Mendose scriptum videtur prænelle. Octauius Pantagathus mutabat in, pro vestæ. vt statua Verri fuerit ante Vestæ templũ, octaua regione videlicet, in qua forum. Antonius Augustinus legebat, pedestrem. Ego vero faciebam, pura veste. vt statua Flacci veste fuerit pura & simplici, nullis argumentis. Eodem prope modo est in veteri monumento Romæ apud Marianum ciuem Romanum in eo vico, qui hodie dicitur Spolia Christi.

HVIC. SENATVS. AVCTORE. M. AVRELIO. ANTO

NINO. AVG. ARMENIAC. MEDIC. PARTHIC. MAXIMO. GERM. SARMAT. STATVAM. PONI. HABITV. CIVILI. IN. FORO. DIVI TRAIANI. PECVNIA. PVBLICA. CENSVIT.

Nec tamen repugno, quominus etiam Præneste legatur, fieri enim potuit, vt etiam præneste, quemadmodum Romæ, Verrij ipsius fasti fuerint marmoreo parieti incisi. Contra hemicyclum.) In V. imp. contra heniculum. Legendum, opinor, contra senaculum. fuit enim eadem regione inter capitolium & forum senaculum, vbi magistratus cum senioribus deliberabant. auctor Victor. id erat, opinor, senaculum aureum. in altero manuscripto, hemicycliũ, in altero hemicidium. ac si id factum Præneste accipimus, hemicycliũ illic fuisse intellegamus. cuius nulla apud Victorem mentio. In quo fastos à se ordinatos, & marmoreo parieti incisos.) quorum putantur esse fragmenta, quæ hodieq. visuntur Romæ in Capitolio, muro impressa, eruta e fori ipsius ruinis. Publicaret) Lego, publicarit, vel publicarat. Vtrumq. enim côuenit. vtrumq. aptius, quã publicaret.

De Crassitio.

Lucius Crassitius genere Tarentinus, ordinis Libertini, cognomine Pasides, mox Pansam se transnominauit. Hic initio circa Scenam versatus est, dum Mimographos adiuuat, deinde in Pergula docuit, donec commentario Smyrnæ edito adeo inclaruit, vt hæc de eo scriberentur.

Vni Crassitio se credere Smyrna probauit,
Desinite indocti coniugio hanc petere.
Soli Crassitio se dixit nubere velle,
Intima cui soli nota sua extiterint.

Sed cum edoceret iam multos, ac nobileis, in his Iuliũ Antonium triumuiri filium, vt Verrio quoq; Flacco

com-

compararetur, dimissa repente schola, transiit ad Q. Septimij philosophi sectam.

Ordinis libertini.) Ordo condicionem significare videtur hoc loco. vt apud Terentium in Eunucho, Conueni hodie aduenicns quendam mei loci hinc atq. ordinis. Aliter Euentius, sed apud me Suetonij pluris est auctoritas. In pergula docuit.) V. imp. percula. pergulam autem pro pulpito videtur accepisse. Intima cui soli nota sua extiterint) In V. imp. vota, non nota. in eam sententiam. Vota Smyrnæ Crassitio fuerũt intima. solus quid sibi vellet Smyrna, Crassitius intellexit Intelligit autem opinor Smyrnam poema Cinnæ. Ad Q. Septimii scholam) In V. imp. septimi Atq. hic sit forte Septimius, de quo sæpe Horatius.

De Scribonio.

Scribonius Aphrodisius Orbilij seruus, atq; discipulus, mox a Scribonia Libonis filia, quæ prior Augusti vxor fuerat, redemptus & manumissus, docuit, quo Verrius, tempore, cuius etiam libros de Orthographia rescripsit, non sine insectatione studiorum, morumq; eius.

Cuius etiam libros de Orthographia rescripsit.) damnauit, &, vt docti quidam loquuntur, retractauit. Fuit autem, in quo reprehenditur Verrius, putidiusculus.

De C. Iulio Higino.

Caius Iulius Higinus Augusti libertus, natione Hispanus (etsi nonnulli Alexandrinum putant, & à Cæsare puerum Romam aductum Alexandria capta) studiose, & auide imitatus est Cornelium Alexandrum grammaticum græcum, quem propter

antiquitatis notitiam Polyhistorem multi, quidam historiam vocabant. Præfuit Palatinæ bibliothecæ, nec eo secius plurimos docuit, fuitq; familiarissimus Ouidio poetæ, & C. Licinio consulari historico, qui eum admodum pauperem decessisse tradit, & liberalitate sua, quoad vixit sustentatum. Huius libertus fuit Iulius Modestus in studijs, atq; doctrina vestigia patroni secutus.

ET a Cæsare puerum Romam aduectum.) In V. imp. adductum, non aduectum. Studiose & auide imitatus est Cornelium Alexandrinum.) In V. imp. non auide, sed audijt. Legẽdum forte, studiose audijt, & imitatus est Cornelium Alexandrinum. In studijs, atq. doctrina vestigia patroni secutus.) Legendum forte, In studijsq. doctrinæ.

De C. Melisso.

CAius Melissus Spoleti natus, ingenuus, sed ob discordiam parentum expositus, cura & industria educatoris sui altiora studia percepit, ac Mecœnati pro Grammatico muneri datus est, cui cum se gratum, & acceptum in modum amici videret, quanquam asserente matre, permansit tamen in statu seruitutis, præsentemq; conditionem veræ origini anteposuit. quare cito manumissus Augusto, & insinuatus est, quod eleganter curam ordinandarum bibliothecarum in Octauiæ porticu suscepit, atq;, vt ipse tradit, sexagesimum ætatis annum agens libellos ineptiarum, qui nunc iocorum scribuntur, componere instituit, absoluitq; centum & quinquaginta, quibus & alios

alios

alios diuersos postea addidit. fecit & nouum genus togatarum, inscripsitq; trabeatas.

QVare cito manumissus Augusto, & insinuatus est.) Distinguo, ac lego, Quare cito manumissus, Augusto etiam insinuatus est. Quod eleganter curam ordinandarum bibliothecarum in Octauiæ porticu suscepit.) Omnino legendum, Quo delegante curam ordinandarum bibliothecarum in Octauiæ porticu suscepit. Suetonius idem in Cæsaris dictatoris vita eodem verbo, & eodem in genere est vsus, Quos omnes libellos vetuit Aug. publicari in ea epistula, quam breuem admodum ac simplicem ad Pompeium Macrum cui ordinandas bibliothecas delegauerat, misit. Libellos ineptiarum, qui nunc iocorum scribuntur.) in V. imp. locorũ, non iocorũ sed illud, opinor, rectius. Fecit & nouum genus togatarum, inscripsitq. trabeatas.) In V. imp. trachatas non trabeatas. legendum forte, brachatas. Sed illud probabilius, itaq. erat in manuscriptis.

De M. Pomponio Marcello.

MArcus Pomponius Marcellus sermonis Latini exactor modestissimus, in aduocatione quadam (nam interdum & caussas agebat) solœcismum ab aduersario factum vsq; adeo arguere perseuerauit, quoad Cassius Seuerus interpellatis iudicibus dilationem petijt, vt litigator suus alium Grammaticum adhiberet, quando non putat is cum aduersario de iure, sed sibi de solœcismo controuersiam futuram. Hic idem cum ex oratione Tiberium reprehendisset, affirmante Atteio Capitone, & esse illud latinum & si non esset, futurum certe. Iam inde mentitur, inquit,

Capito. Tu enim Cæsar ciuitatem dare potes hominibus, verba non potes. pugilem olim fuisse Asinius Gallus hoc in eum epigrammate ostendit.

Qui caput ad læuam didicit,
Glossemata nobis præcipit,
Os nullum vel potius pugilis.

M Pomponius Marcellus sermonis latini exactor modestissimus.) lego, molestissimus, non modestissimus. vt est in manuscriptis. Quo ad.) In V. imp. quod. illud rectius. Quando non putat is cum aduersario; sed sibi de solœcismo.) distinctio atq. ordo concinnior in V. imp. Cum aduersario de iure sibi, sed & cet. Iam inde mentitur) In V. imp. non est, inde, verbum. Tu enim Cæsar ciuitatẽ dare potes hominibus, verba non potes.) Argute Gabriel Faernus, verba mutabat in, verbis. dare Ciuitatem, eodem modo dixit in X. epist. Plin. Quare rogo des ei ciuitatem Romanam. Qui caput ad læuam didicit) Versus elegiaci sunt, Qui caput ad læuam didicit, glossemata nobis Præcipit, os nullum, vel potius pugilis. Itaq. hos versus repræsentare videtur V. imp. & manuscriptus. sed pro, caput, legebã, capere. vt pugilum ac luctatorum λαβὰς & ἀντιλαβὰς significet. Glossemata vocabant verba exquisita, neq. vulgo nota, aut etiam vetusta. de quib. Quintilianus in 1. protinus enim potest interpretationem linguæ secretioris, quas græci γλώσσας vocant. Atq. alibi, circa glossemata etiã, i. voces minus vsitatas non vltima eius professionis diligẽtia est. Ex quib. intelligimus grãmatici operis ac muneris fuisse glossas pcipere atq. interpretari. & Placidus grãmaticus glossas interpretari atq. accipere sic videtur. Os nullum vel potius pugilis.) Os nullum, nullo pudore adfici significat. Os pugilis, durum os signif-

De Q. Rhemmio Palæmone.

RHemmius Palæmon, Veicetinus, mulieris verna primo, vt ferunt, Textrinum, deinde Herilē filium dum comitatur in scholas, litteras didicit. Postea manumissus, docuit Romæ, ac principem locum inter Grammaticos tenuit, quanquam infamis omnibus vitijs, palamq; & Tiberio, & mox Claudio prædicantibus, nemini minus institutionem puerorum vel iuuenum committendam. sed capiebat homines cum memoria rerum, tum facilitate sermonis, nec nō etiam poemata faciebat ex tempore. Scripsit ex varijs, nec vulgaribus metris. Arrogantia fuit tanta, vt M. Varronem, Porcum appellaret; secum & natas, & morituras litteras iactaret. Nomen suum in Bucolicis non temere positum, sed præsagiente Vergilio fore quandoq; omnium poetarum, ac poematum Palæmonem iudicem. Gloriabatur etiam latrones quondam sibi propter nominis celebritatem parsisse. Luxuriæ ita indulsit, vt sæpius in die lauaretur, nec sufficeret sumptib. quanquam ex schola quadragena annua caperet, ac non multo minus ex re familiari, cuius diligentissimus erat, cum & officinas promercaliū vestium exerceret, & agros adeo coleret, vt vitem manu eius institutā satis cōstet CCC. LXV. vasa edidisse, sed maxime flagrabat libidinibus in mulieres vsq; ad infamiam oris. dictoq; non infaceto notatur ferunt cuiusdam, qui cum in turba osculum sibi ingerentem quan

quam refugiens deuitare non posset, Vis tu inquit magister, quotiẽs festinantem aliquem vides, abligurire?

SCribendum puto Remmius, non Remnius. In veteri enim monumento, quod apud me est, M. REMMIVS. M. L. PHILER POMPEIA. Ↄ. L. PRIMA SEX. POMPEIVS. Ↄ. L. STATIVS. Rhemmius Palæmon Vicetinus mulieris verna primo) V. imp. mulieris verna, primo. Quod placet. Primo, vt ferunt textrinum) vel legendum, textrinam, vel faciendum, textricis. illud probabilius. Facilitate sermonis.) Sic Cic. in Bruto Curionem laudat, quod facile dicebat. Nec non etiam poemata faciebat extempore. scripsit ex varijs, nec vulgarib. metris.) legendum puto, scripsit ea varijs, nec vulgarib. metris. Metro enim scribuntur poemata, idest, hoc, vel illo genere & numero. Sic Martialis in. iv. loquitur, Cum sis improbior Massiliane, Quam qui compositos metro Tibulli In stellæ recitat domo libellos. Nomen suum in Bucolicis non temere positum, sed præsagiente Vergilio fore quandoq.) legi etiam commode posse, scilicet, pro, sed. Quamquã ex schola quadragena annua caperet.) in V. imp. quadringena, non quadragena. sed maxime flagrabat libidinib. in mulieres vsq. ad infamiam oris.) lego, vsq. ad infamiam orationis, sic etiam Cicero opinor orationem accepit. Ita enim legendum, etiam illa quæ sequuntur, prope declarant, Dictoq. non inficeto.

De Marco Valerio Probo.

MArcus Valerius Probus Berrytius diu centuriatum petiit, donec tædio ad studia se contulit. Legerat in prouincia quosdam veteres libellos apud grammatistam, durante adhuc ibi antiquorum memoria, nec dum omnino abolita, sicut Romæ. Hos cum diligentius repetere, atq; alios dein-

ceps cognoscere cuperet, quamuis se contemni, magisq; opprobrio legentibus, quàm gloriæ & fructui esse animaduerteret, nihilominus in proposito mansit, multaq; exemplaria contracta emendare, ac distinguere, & adnotare curauit, soli huic, nec vlli præterea Grammatices parti deditus. hic non tam discipulos, quàm sectatores aliquot habuit. numquam enim ita docuit, vt magistri personam sustineret. Vnum vel alterum, vel, cum plurimos, treis, aut quatuor pomeridianis horis admittere solebat, cubansq; inter longos, ac vulgares sermones legere quædam, idq; perraro. nimis pauca, & exigua de quibusdam minutis quæstiunculis edidit. Reliquit autem non mediocrem siluam obseruationum sermonis antiqui.

Berrityus) in V. imp. Berritius per .i. latinum. Quamuis se contemni) in V. imp. Omnes contemni, vt ad veteres libellos referatur. Opprobrio.) In V. imp. obprobrio, vetere more scriptum. Aut quatuor pomeridianis horis.) Veteri more etiam scriptum in eodem, & vtroq. manuscripto. Aut quattuor post meridianis horis. Idq. perraro) Distinguẽdum hoc loco, vt dein sequantur, nimis pauca & exigua &c.

SVETONII TRANQVILLI DE CLARIS RHETORIBVS LIBER.

Rhetorica quoque apud nos perinde atq; Grammatica ferè recepta est, paulo etiam difficilius. Quippe quam constet nonnunquam etiam prohibitam exerceri, quod necui dubium sit, vetus item Censorium edictum subijciam. Fannio Strabone. M. Valerio Messala Consulibus. M. Pomponius prætor Senatum consuluit. q. verba facta sunt de philosophis, & Rhetoribus. S. Cons. de ea re ita censuerunt, vt M. Pomp. prætor animaduerteret, curaretq;, vt si ei è Rep. fideq; sua videretur, vti Romæ ne essent. De ijsdem interiecto tempore Cn. Domitius Aenobarbus. L. Licinius Crassus Censores ita edixerunt. Renuntiatum est nobis, esse homines, qui nouum genus disciplinæ instituerunt, ad quos iuuentus in ludos conueniat, eos sibi nomen imposuisse Latinos rhetoras, Ibi homines adolescentulos totos dies desidere. Maiores nostri quæ liberos suos discere, & quos in ludos itare vellent, instituerunt. Hæc noua quæ præter consuetudinem, ac morem maiorum fiunt, neq; placent, neq; recta videntur. Quapropter & ijs, qui eos ludos habent, & ijs, qui eo venire consueuerunt, videtur faciendum,

vt oſtendamus noſtram ſententiam, nobis non placere. Paulatim & ipſa vtilis, honeſtaq; apparuit, multiq; eam præſidij cauſſa, & gloriæ appetiuerunt. Cicero ad præturam vſq; Græce declamauit, Latine vero ſenior quoq; & quidem Conſulibus Hircio & Panſa, quos diſcipulos, & grandeis prætextatos vocabat. Cn. Pompeium quidam hiſtorici tradiderunt ſub ipſum ciuile bellum, quo facilius C. Curioni promptiſſimo iuueni cauſſam Cæſaris defendenti contradiceret, repetiſſe declamandi conſuetudinem. M. Antonium, item Auguſtum ne Mutinenſi quidem bello omiſiſſe. Nero Cæſar, & primo imperij anno, publice quoq; bis antea declamauit. pleriq; autem oratorum etiam declamationes ediderunt. Quare magno ſtudio hominibus iniecto, magna etiam profeſſorum, ac doctorum profluxit copia, adeoq; floruit, vt nonnulli ex infima fortuna in ordinem Senatorium, atq; ad ſummos honores proceſſerint. Sed ratio docendi nec vna omnibus, nec ſingulis eadem ſemper fuit, quando vario modo quiſq; diſcipulos exercuerunt. nam & dicta præclare per omnes figuras, per caſus, & apologos aliter, atq; aliter exponere, & narrationes tum breuiter, & preſſe, tum latius & vberius explicare conſueuerant. Interdum Græcorum ſcripta conuertere ac viros illuſtreis laudare, vel vituperare, Quædam etiam ad vſum communis vitæ inſtituta, dum vtilia, & neceſſaria, dum pernicioſa, & ſuperuacanea oſtendere. Sæpe fabulis fidem firmare, aut demere ...

ἀνασκευὰς, & κατασκευὰς Græci vocant, donec sensim hæc exoleuerunt, & ad controuersiam ventum est. veteres controuersiæ, aut ex historijs trahebantur, sicut sanè nonnullæ vsq; adhuc, aut ex veritate, ac re, si qua forte recens accidisset. Itaq; locorum etiam appellationibus adiectis proponi solebant. Sic certe collectæ, editæq; se habent, ex quibus non alienum fuerit vnam, & alteram exempli caussa ad verbum referre. Aestiuo tempore adolescentes vrbani cum Hostiã venissent, litus ingressi, piscatores trahentes rete adiẽrunt, & pepigerunt, bolum quanti emerent, nũmos soluerunt, diu expectauerunt, dum retia extraherentur. aliquando extractis, piscis nullus infuit, sed sporta auri obsuta. tum emptores bolum suum aiunt, piscatores suum. Venalicij cum Brundusij gregem venalium è naui educerent, formoso, et pretioso puero, quod portitores verebantur, Bullam, & Prætextam togam imposuere, facile falaciam celarunt. Romam venitur, res cognita est, petitur puer, quod domini voluntate fuerit liber in libertate. Olim autem eas appellationes Græci συντάξεις vocabant. Mox controuersias quidam, sed aut fictas aut iudicialeis. Illustres professores, & quorum memoria aliqua extet, non temere alij reperientur, quam de quibus tradam.

FAnnio Strabone, M. Valerio Messalla Cos.) Initium edicti. Quod verba facta sunt.) Hæc singularib. litteris scribebant, vt pote sollemnia. vt illa, de ea re ita censuerunt.

ſunt, S. Conſ, de ea re ita.) In V. imp. non erat, S. Conſ. Nec fere ponitur, vt opinor, in edictis ac ſenatusconſultis. aut ponendum tantum, conſ vel potius, cenſ. vt ſit, conſules, vel cenſores. Eiuſmodi multa ſunt edicta, & ſenatusconſulta apud Cic. in viij. epiſt. ad Cælium. Apud Gellium in iv. Apud Frontinum de aquæductibus. Vti Romæ ne eſſent) Ne, pro, non, antiquo more. De ijſdem) in V. imp. de eiſdem in veterib. monumentis ſemper, isdem. Ita edixerunt) in manuſcripto altero, item edixerunt. Renuntiatum eſt nobis.) Referre, verba facere, nuntiare, & renuntiare ſollemnia verba ſunt in hoc genere. Nuntiare verbum eſt apud Gellium in iv. cap. vi. Ad quos iuuentus.) Magis, opinor, e veterum conſuetudine in V. imp. iuuentus ad quos. In ludos) In manuſcripto, in ludum, quod placet. Eos ſibi nomen impoſuiſſe latinos rhetoras.) In V. imp. Eos ſibi nomen impoſuiſſe latine ſcilicet rhetoras. lego ego, haud latine ſcilicet rhetoras, vel potius, haud latine, tantum, ne in edicto verbũ rhetoras fuiſſe intellegamus, quod eſſe id contra conſuetudinem atq. auctoritatem ſenatus videretur, tametſi in ſuperiore edicto philoſophos & rhetoras poſitos legamus. Et quos in ludos itare.) in V. imp. intrare. conſueuerunt) in V. imp. Conſuerunt. Nobis non placere) Hæc verba ſententiæ ſollemnia. vt illa, Senatui populoq. placere. Appetiuerunt.) in V. imp. Appetiuere. Et quidem conſulib. Hircio & Panſa, quos diſcipulos, & grandeis prætextatos vocabat.) Melius V. imp. Et quidem cum conſulib. Hircio & Panſa, quos diſcipulos, & grandis prætextatos vocabat. Cum illis enim ſe ſe exercebat. Nero cæſar & primo imperij anno) in V. imp. non erat, &. Profluxit.) in V. imp. profluit. Floruit.) In eodem, fluit. ſed vtrũq. vitio, vt videtur. Per figuras.) κατὰ σχήματα. ac fortaſſe figuratas intellegit controuerſias, de quib. Quintilianus in ix. quarum cum triplex genus eſſe dicat, primum frequens in ſcholis eſſe tradit. Per caſus.) Euentus. vt quid quoq. caſu dicendum. vel caſum intellegit de quo Quintilianus in V. caſus autem, inquit, qui & ipſe præſtat argument.

tis locum, sine dubio est ex insequentib. Et quæ sequuntur. Tum breuiter.) in V.imp.cum breuiter. Consueuerant.) in eod. consuerant. Dum vtilia & necessaria , dum perniciosa & superuacanea. idest, qua vtilia, qua perniciosa. Donec sensim hæc exoluerunt.) Hæc progymnasmata. in V.imp. scriptum, exsoluerunt. a Verbo soleo. Locorum etiam appellationib adiectis.) Vt iam prope fierent ὑποθέσεις. sed in V. imp. additis, non adiectis . Adierunt.) V. imp. Adiere.& statim etiam, pepigere. ac post, nummos soluere . Diu expectauerunt.) Diu expectauerunt. Infuit.) V.imp. Adfuit. In altero manuscripto, adfuit, in altero, infuit. Sed sporta auri.) In eodem, porta auri. in manuscriptis, sporta. Quod domini voluntate fuerit liber in libertate.) Verbis, opinor, vtitur e veteri consuetudine petitis, fuisse liberum in libertate . Mox controuersias .) Quarum sunt exempla apud Senecam & Quintilianum seniores.

De L. Plotio Gallo.

LVcius Plotius Gallus, de hoc Cicero in epistola ad M. Ticinnium sic refert: Equidem memoria teneo pueris nobis primum Latine docere cœpisse L. Plotium quendam, ad quem cum fieret concursus, quod studiosissimus quisq; apud eum exerceretur, dolebam mihi idem non licere. Continebar autem doctissimorum hominum auctoritate, qui existimabant Græcis exercitationibus ali melius ingenia posse. Hunc eundem (nam diutißime vixit) M. Cœlius in oratione, quam pro se de vi habuit, significabat dictaße à Cratino accusatori suo actionem, subtractoq; nomine ordearium eum rhetorem appellat, deridens vt inflatum, ac leuem, & sordidum.

PLotij rhetoris meminit Varro, vt adducit Nonius Marcellus in verbo Bubulcitare. Et Hieronym⁹ in chronicis Eusebij, Plotius, inquit, Gallus primus Romæ latinā rhetoricam docuit. de quo Cic. sic refert, memoria teneo primū latine docere cœpisse Plotium quendam. L. Plotius Gallus de hoc.) Titulū opinor capiti præposuerat Suetonius, L. Plotius Gallus. cui attexuit consequentia. credo ego eodem versu & contextu titulos poni solitos, vt in epistulis etiam solebāt eorum, ad quos scribebant nomina ponere. Ad M. Ticinnium) legendum forte ad M. Licinium, vel potius, vt in manuscripto erat, Titinnium. Dictasse a Cratino.) In V. imp. Atratino, vnico verbo, & dandi casu, quod placet, itaq. erat in manuscriptis. Ordearium eum rhetorem appellat, deridens vt inflatum ac leuem, & sordidum.) In V. imp. Ordinarium, non, Ordearium. atq. ita in manuscripto altero, at in altero, hordeam eū rhetorē. sed quod impressum, rectius. illud corruptum ex hordiario, in antiquis.n. monumentis sementes & messes hordiariæ.

De L. Otacilio Pilito.

LVcius Otacilius Pilitus seruisse dicitur, atq; etiam hostiarius veteri more in catena fuisse, donec ob ingenium, ac studium litterarum manumissus, accusanti patrono subscripsit. deinde rhetoricā professus Cn. Pomp. Magnum docuit, patris eius res gestas, nec minus ipsius compluribus libris exposuit, primus omnium Libertinorum, vt Cornelius Nepos opinatur, scribere historiam orsus, non nisi ab honestissimo quoq; scribi solitam.

L. Otacilius Pilitus.) in V. imp. pilutus. itaq. in manuscriptis. Accusanti patrono subscripsit.) legendum forte, accusanti patrono suo scripsit. quod multi alij factitarunt rhetores, ipsi foro abstinentes, alijs orationes scribebant. quamobrem a patrono fit ille manumissus. sin illo mo

do malumus, subscriptorem intellegamus. sunt autem subscriptores, vt iureconsulti definiunt, qui se accusationi, eius qui rei nomē detulerat, subscribunt. Scribere historiã orsus non nisi ab honestissimo quoq. scribi solitam.) In V. imp. verbum scribi, non erat. quæ lectio etiam probanda.

De Epidio.

M. Antonius Augustus.

AD id tempus Epidius calumnia notatus ludum docendi aperuit, docuitq; inter ceteros M. Antonium, & Augustum, quibus quondam C. Canutius obijcientibus sibi, quod in Rep. administranda potissimum Consularis Isaurici sectam sequeretur, malle respondit Isaurici esse discipulum, quàm Epidij calumniatoris. Hic Epidius ortum se ab Epidio Nuncione prædicabat, quem ferunt olim præcipitatum in fontem fluminis Sarni, paulopost cum cornibus extitisse, ac statim non comparuisse, in numeroq; deorum habitum.

IN V. imp. nouum ac distinctum caput. vt esse omnino debet. sed fefellit eos, qui confudere, & veterum scribendi ratio, de qua ante, & quod Suetonius, cum dicat, Ad id tempus, vtrumq. simul videatur contexere. Epidij.) in V. imp. Epidi, more veterum scriptum. Fluminis Sarni.) In V. imp. Scarni. sed vitio opinor.

De Sexto Clodio.

SExtus Clodius è Sicilia latinæ simul, græcæq; eloquentiæ professor, male oculatus, & dicax par oculorum. In amicitia M. Antonij triumuiri extitisse se aiebat. eiusdem vxorem Fuluiam, cui altera bucca inflatior erat, acumen Stili tentare dixit. nec eò minus, imo vel magis ob hoc Antonio gratus. A quo

mox

mox consule ingens etiam congiarium accepit, vt ei in Philippicis Cicero obijcit. Tibi & ioci caussa magistrum suffragio tuo, & competitorum tuorum Rhetorem, concessisti, vt in quem vellet, diceret, salsum omnino hominem, sed materia facilis & in tuos dicere. At quanta merces Rhetori est data, audite audite P. C. & cognoscite Reip. vulnera. duo millia iugerū campi Leontini Sexto Clodio rhetori assignasti, & quidem immunia, vt tanta mercede nihil sapere disceres.

MAle oculatus & dicax par oculorum. In amicitia M. Antonij triumuiri extitisse se aiebat.) In V. imp. Male oculatus & dicax, par oculorum in amicitia M. Antonii extricte se aiebat, itaq. erat in vtroq. manuscripto. In quibus verbis mutabam tantummodo extricte, in extrisse, idest, extriuisse, quod est consumpsisse, ac disperdidisse. a verbo extero. sic etiam Catullus, tristi, pro triuisti dixit. itaq. se libidine & lustris cum Antonio socio & conscelerato perdidisse oculos significat, & Antonium sic notat. Cui altera bucca inflatior erat, acumen stili temptare dixit.) stilo enim medici inflationes fodicabant. qua re cognita iocus apparet. Aciem temptare sic idem dixit in vita Neronis cæs. Duos pugiones, quos secum attulerat, arripuit, temptataq. vtriusq. acie, rursus condidit. Tibi & ioci.) Credo apud Ciceronem esse, Ibi. sed videndus locus. Sed materia facilis & in tuos) lege, sed materia facilis in te & in tuos.

De C. Albutio Silo,

CAius Albutius Silus Nouariensis; cum ædilitatem in patria fungeretur, cum forte ius diceret, ab ijs, contra quos pronuntiabat, pedibus è tribunali detractus est, quod indigne ferens, statim contendit ad portā, & inde Romam, receptusq; in Planci

oratoris contubernium, cui declamaturo mos erat prius aliquem, qui ante diceret, excitare, suscepit eas parteis, actaq; ita impleuit, vt Planco silentium imponeret, non audenti in comparationem se dimittere. Sed ex eo clarus propria auditoria instituit. solitus proposita controuersia sedens in opere & calore demum prouectus consurgere, ac perorare, declamare, aut gemere vario modo splēdide atq: adornate, Tū ne vsquequaq; scholasticus existimaretur, circumcise, ac sordide, & tantūmodo triuialibus verbis. egit & caussas, verum rarius, dum amplissimam quanquam sectatur. nec alium in ulla locum quàm perorandi. postea renuntiauit foro partim pudore, partim metu. Nam cum in lite quadam centumvirali aduersario, quem vt impiū erga parentes incessebat, iusiurandum quasi per figurā sic obtulisset, Iura per patris, matrisq; cineres, qui inconditi iacent, & alia in hunc modum, arripiente eo condicionem, nec iudicibus aspernantibus, non sine magna sui inuidia negotium afflixit. Et rursus in cognitione cædis Mediolani apud L. Pisonem proconsulem defendens reum, cum cohiberent lictores nimias laudantium voces, ita excanduisset, vt & deplorato Italiæ statu, quasi iterum in formam prouinciæ redigeretur. M. insuper Brutum, cuius statua in conspectu erat, inuocaret legum, ac libertatis auctorem, & vindicem, penè pœnas luit. Iam autem senior ob vitium vomicæ Nouariam rediit, conuocataq; plebe caussis propter quas mori destinasset, diù ac more contionantis redditis, abstinuit ci[illegible]

Contubernium.) Scribi etiam potest, Contibernium: namq. in veteri monumento Romæ in hortis Alberti-nis, CONTIBERNALI. Actaq. ita impleuit.) V. imp. atq. ita impleuit. quod placet. vel illo modo, itaq. impleuit. Solitus proposita controuersia sedens in opere & calore demum prouectus consurgere.) Recte hunc Gabriel Faernus locum distinguebat, ac restituebat, solitus proposita controuersia sedens incipere, & calore demum prouectus cõsurgere. Gemere.) indignans scilicet. Dum amplissimam quamquam.) legendum vt in V. imp. amplissimam quamq. Nec alium in vlla locum, quam perorandi.) legi etiam fortasse posfit, nec alio in illa loco. Quasi per figuram.) Dixit ante in procemio, per omnes figuras. vel per figuram, ὡς ἐν τύπῳ. Negotiũ adflixit.) Caussam perdidit. In cognitione cædis, in iudicio. More contionantis.) Contionem habentis, verba facientis.

Desse huic libro multum intellegi potest ex catalogo rhetorum eorum, qui principio vtriusq. manuscripti libri legitur. namq. præter superiorum nomina, hæc etiam leguntur.

L. Cæstius Pius.
M. Porcius Latro
Q. Curtius Rufus
L. Valerius Primanus
Vergilius Flauus
L. Statius Vrsulus
P. Clodius Quirinalis
M. Antonius Liberalis
Sex: Iulius Gabinianus
M. Fabius Quintilianus
Iul. Tiro.

CASSII Parmensis versus qui sequuntur in Bruttiis inuetos, quos inde mihi Sertorius Quadrimanus iuuenis doctrina moribusq. elegantissimis curauit, auctarii loco damus. ne perirent scilicet. dignissimi enim Cassio visi sunt, cuius Horatius, Plinius, ceteriq. meminerunt.

CASSII PARMENSIS ORPHEVS.

ARGVTA primum cum plectra parentis, et auro
Distinctam sumpsit cytharam Rhodopeius heros,
Ridebant segnes pulsus, digitosq. mirantes
Serius, & chordis indoctæ dissona vocis.
Mox pudor exardens, & gloria dulcis honesti
Lusibus auertit puerilibus, omnis & illuc
Perditus incumbens Musæ pallebat amore.
Et nunc maternis inhiat, nunc ille paternis
Cantibus, hinc illinc discens dependet vtrimq.
Nulla venus faciem cepit mentita dolosis
Compedibus, somni fuerat, parcusq. Lyaei.
Donec ridiculus dudum, modulamine siluas
Euulsosq. suis scopulos radicibus egit.
Ausus & ire viam viuentibus inconcessam,
Pœnarum oblitos demulsit carmine manes.
Non leuis ascensus, si quis petit ardua, sudor
Plurimus hunc tollit, nocturno ex somnis oliuo
Immoritur, delet quod mox laudauerat in se.
Qui cupit æternæ donari frondis honore.

FINIS.

